ANNALES UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA · LUBLIN
POLSKA · ПОЛЬША · POLAND
Vol. XXII, 20 Sectio G 1975

Instytut Historii i Teorii Państwa i Prawa UMCS
Zakład Teorii Państwa i Prawa

Marek ŻMIGRODZKI

Pozycja i rola Bułgarskiego Ludowego Związku Chłopskiego w systemie politycznym Ludowej Republiki Bułgarii

Болгарский земледельческий союз в политической системе Народной Республики Болгарии

Union Populaire Paysanne de Bulgarie dans le système politique de la République Populaire de Bulgarie

Znaczenie i rolę Bułgarskiego Ludowego Związku Chłopskiego w procesie budownictwa socjalistycznego w okresie istnienia LRB determinowało przynajmniej kilka głównych czynników. Przede wszystkim ewolucja ideowo-polityczna samego Związku, która pozwoliła mu na trwałe włączenie się do budownictwa socjalistycznego, jak również i do systemu partyjnego LRB. Właśnie ewolucja ta, która zachodziła wraz ze skrystalizowaniem się całokształtu systemu partyjnego LRB pozwoliła na to, by BLZCh wszedł na stałe do tegoż systemu partyjnego i w konsekwencji stał się sojusznikiem Bułgarskiej Partii Komunistycznej.

Wspomniane przemiany nie występowały w oderwaniu, a w ściśle określonych warunkach ustrojowych, których charakter i klimat w znacznej mierze wydawał się przesądzić o udziale i zakresie tego udziału BLZCh w procesie budownictwa socjalistycznego w LRB.

Przyjęcie socjalizmu przez BLZCh wymagało od niego jasności jego ideowych, programowych, klasowych i politycznych pozycji. Wśród tych kwestii pierwszoplanowymi były:

1) przyjęcie (programowe) likwidacji (a nie korygowania) prywatnej kapitalistycznej własności na wsi i w mieście;

2) przyjęcie orientacji klasowo-politycznej linii w kierunku obrony nie tylko tymczasowej interesów chłopów (w sensie polepszenia sytuacji drobnych i średniozamożnych chłopów), ale podstawowych ich interesów (oswobodzenie ich ostateczne od jakiejkolwiek eksploatacji);

3) uznanie awangardowej roli klasy robotniczej i jej partii w procesie budowy socjalizmu oraz pełne i ostateczne odrzucenie dawnej tezy ludowców o samodzielnej wyłącznej władzy chłopskiej.

Choć przełomową datą w realizacji powyższych założeń stał się r. 1948, to już w r. 1947 na XXVII Kongresie BLZCh 28 i 29 grudnia Georgi Trajkow w swym wystąpieniu uczynił poważny krok w kierunku ostatecznego urzeczywistnienia tychże założeń, wskazując i uzasadniając uznanie kierowniczej roli

partii klasy robotniczej.[1] Kongres ten w pełni zaakceptował budownictwo socjalizmu w Bułgarii.

Pozostało jedynie więc uzewnętrznienie tejże sytuacji w jakiejś otwartej enuncjacji, co się zresztą stało już wkrótce, bo na Sesji Najwyższej Rady Związkowej BLZCh w październiku 1948 r. w przemówieniu Trajkowa, który określił nowe zasady kształtowania profilu i politycznej istoty Związku Chłopskiego. Pierwszą, podstawową zasadą BLZCh — stwierdził G. Trajkow — będzie zrzeszanie drobnych i średnio zamożnych chłopów. W szeregach Związku Chłopskiego nie ma odtąd miejsca dla elementów kapitalistycznych; elementy takie nie będą dopuszczane do kierowania drużbami (podstawowymi organizacjami BLZCh). Drugą podstawową zasadą Związku Chłopskiego będzie nowe wychowanie i wprowadzenie nowej oświaty wobec członków Związku — w duchu ludowej demokracji i socjalistycznego budownictwa. Trzecią podstawową zasadą będzie to, że BLZCh uznaje kierowniczą rolę klasy robotniczej i jej czołowego oddziału — Bułgarskiej Partii Komunistycznej — w procesie budownictwa socjalistycznego, jako konieczny warunek skutecznego budownictwa socjalizmu w Bułgarii.[2]

Przyjęcie przez BLZCh ideowych, programowych i politycznych pozycji socjalizmu odsłoniło dlań nowe wewnętrzne możliwości i realne podstawy dalszego funkcjonowania jako socjalistycznej siły, zdolnej dać wkład w budownictwo socjalizmu. Poprzez całkowite poparcie polityki BPK we wszystkich dziedzinach socjalistycznego budownictwa i zaakceptowanie przyjaźni i współpracy z ZSRR i całym obozem socjalistycznym, BLZCh utrwalił się jako sojusznik BPK.

Decyzje Związku stały się więc logicznym zakończeniem walk postępowych sił partii chłopskiej, trwających dziesiątki lat, ich wysiłków i dążeń do rozwoju BLZCh jako ludowej, politycznej organizacji pracujących chłopów, stanowiąc jednocześnie przełom w jego postępowej ewolucji.

O doniosłej wadze tych decyzji świadczy również ocena Trajkowa dokonana w siedemdziesiątą rocznicę powstania BLZCh, a więc z perspektywy dwudziestu kilku lat funkcjonowania tej partii chłopskiej w socjalistycznej Bułgarii, podkreślająca, iż jeśliby nie zapewniono właściwej politycznej podstawy rozwoju Związku i jego najściślejszego zbliżenia z BPK, niemożliwe by się stały wszystkie dalsze sukcesy Związku, z których dziś zorganizowani ludowcy są dumni.[3]

To, że owe historyczne postanowienia nie straciły nic ze swej aktualności, a wprost przeciwnie, są uaktualniane i rozwijane, dokumentuje zarówno bieżąca praktyka funkcjonowania BLZCh, jak również różnorodne akty partyjne, o które jest ona oparta, a zwłaszcza najnowszy Statut Związku uchwalony i zatwierdzony przez XXXII jego Kongres w r. 1971. Już pierwszy artykuł Statutu podkreśla to, że BLZCh jest postępową i demokratyczną, polityczną organizacją chłopską i że za swe bezpośrednie historyczne zadanie przyj-

[1] Por. G. Trajkow: *Recz proiznesena na 27 redowen (parwi republikanski) Kongres na BZNS sastojal se w Sofia na 28 i 29 XII 1947*, BZNS, Sofia 1948, s. 42, 43, 44.

[2] Por. G. Trajkow: *BZNS e klasowa, a ne saslowna organizacja, Iz doklada pred Warchownija Sajuzen Sawet, Statii, reczi, dokladi*, Izd. na BZNS, Sofia [b.r.w.], s. 41.

[3] Por. G. Trajkow: *Sedemdeset godini Balgarski Zemedelski Naroden Sajuz — doklad pred tarżestwenoto zasedanie na Warchownija Sajuzen Sawet*, „Sajuzni Westi" 1970, nr 4, s. 20.

muje zbudowanie rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego w Bułgarii.[4] Ukonkretniając to generalnie sformułowane zadanie, Statut stwierdza w dalszym ciągu, że BLZCh oddaje wszystkie swe siły w celu zorganizowania i kierowania swoimi członkami w walce o zbudowanie bazy materialno-technicznej socjalizmu, pracy szeroko wprowadzającej najnowsze osiągnięcia rewolucji naukowo-technicznej, w walce o zbudowanie najintensywniejszej ekonomiki, o bezpośrednie podniesienie dobrobytu ludzi pracy, stopniową likwidację różnic między miastem i wsią, o wzbogacenie duchowej kultury bułgarskiego narodu i wszechstronnego rozwoju ludności; o rozwój socjalistycznej demokracji i ulepszanie stosunków społecznych. Cała polityczna i organizatorska działalność BLZCh zmierza do osiągnięcia niniejszego celu.

Sukcesy BLZCh w budownictwie socjalizmu święcone przezeń w dzisiejszej dobie i możliwość realizacji tak ambitnych celów, jakimi są wyżej nakreślone, nie przyszły łatwo, a na drodze do nich napotykano niekiedy poważne trudności. Niewątpliwie do takich można zaliczyć okres kultu jednostki (osoby W. Czerwenkowa) i jego następstwa — atmosfera panująca wokół BLZCh utrudniała pełne i aktywne uczestniczenie Związku w budownictwie socjalizmu w LRB. Antyleninowski stosunek do BLZCh w czasie kultu Czerwenkowa sprzyjał ożywieniu recydywy (lewego) likwidatorstwa w Związku . Wiele „drużb zareagowało na tę sytuację przerwaniem aktywnego życia organizacyjnego, oświatowo-kulturalnego i pracy polityczno-wychowawczej. Tendencje likwidatorskie zapoczątkowane w r. 1950 najsilniej dały o sobie znać w ówczesnym okręgu Wraca.[5] Frakcyjna grupa Petera Kamenowa, stanowiąca kierownictwo tegoż okręgu, prowadziła destrukcyjną działalność wśród zorganizowanych ludowców, kwestionując sens istnienia BLZCh jako politycznej organizacji. W r. 1951 skonstatowano, że szereg drużb, również i w innych okręgach, podjęło decyzję o rozwiązaniu się. Na przykład w okręgu Sliwen z 36 drużb znikome życie organizacyjne prowadziło zaledwie 10—12 przy szerzącym się również i w tym okręgu nastroju, że nie ma potrzeby istnienia drużb i że nikt ich nie szanuje. Słabnie współpraca między organizacjami BPK i BLZCh.

Nieprawidłowa ocena BLZCh jako sojusznika i wynikający stąd nieprawidłowy doń stosunek powodują nieco ograniczoną możliwość aktywnego uczestniczenia Związku w całokształcie złożonych problemów budownictwa socjalistycznego, a w tym także i systemie partyjnym Bułgarii. Wskazuje na to między innymi przebieg XXVIII Kongresu BLZCh z 28 XII 1951 r., a zwłaszcza referat Georgi Trajkowa[6], który dużo uwagi w nim poświęca takim problemom, jak: prezentacja sytuacji międzynarodowej (ss. 11—21), omówienie osiągnięć LRB i wkładu BPK w rozwój Bułgarii (ss. 21—34); historia BLZCh; zadania gospodarki rolnej i realizacja postanowień KC BPK w tej dziedzinie (ss. 52—63); wskazania W. Czerwenkowa w dziedzinie ekonomicznej oraz problem

[4] Por. *Ustaw na Bałgarski Zemedelski Naroden Sajuz*, Izd. na BZNS, (23 X) XXXII Kongres BZNS, Sofia 1971, art. 1.

[5] Szerzej na ten temat por. D. Tiszew: *Sawmestnata rabota na BKP i BZNS w stroitelstwo na socjalizma*, Izd. na BKP, Sofia 1969, s. 129; oraz L. Asłanow: *Za roliata na Bałgarskija Zemedelski Naroden Sajuz w stroitelstwo na socjalizma*, [w:] *Socjalisticzeskata Rewolucja w Bałgaria*, Sofia 1965, s. 366.

[6] Por. G. Trajkow: *Dosegasznata dejnost i predstojasztite zadaczi na Bałgarskija Zemedelski Naroden Sajuz, Dokład na Sekretar na BZNS drugarija Georgi Trajkow iznesen pred dwadeset i osmija — Wtori Republikanski Kongres na Bałgarski Zemedelski Naroden Sajuz na 28 dekemwri 1951 g. w XXVIII II Republikanski Kongres na BZNS*, Izd. na BZNS, Sofia 1951.

przyjaźni bułgarsko-radzieckiej (ss. 63—67), zaś problemom dnia dzisiejszego BLZCh w tamtym okresie poświęca skromne fragmenty swego wystąpienia, przedstawiając rolę i zadania BLZCh w ten sposób, iż Związek, wykonując je, minimalizowałby swój udział w budowie socjalizmu w LRB. Stawia więc za cel dla Związku ideowo-wychowawczą pracę wśród członków poprzez czytanie przez nich „Zemedełsko Zname (centralny organ prasowy BLZCh), walkę ludowców o pokój w akcjach prowadzonych przez Komitet Narodowy obrony pokoju i Światową Radę Pokoju, organizacyjno-oświatowe umacnianie organizacji, wzmożenie wysiłków w realizacji przedsięwzięć władzy ludowej, zwłaszcza w rolnictwie (ss. 65—75).

Takie nakreślenie zadań, wynikające skądinąd z całokształtu panującej wówczas atmosfery politycznej, zapewne nie było w stanie pobudzić szerokiej inicjatywy wśród członków BLZCh, rozsadzanego nadto w niektórych jego ogniwach nurtem likwidatorstwa. Wprawdzie w r. 1952/53 członkowie tej organizacji uczestniczyli w różnorodnych formach szkoleń, mających za przedmiot statut spółdzielni produkcyjnych (w liczbie 18 503 osób), w kółkach agrotechnicznych (8184 osoby) i innych [7], nie zmieniło to jednakże całokształtu obrazu działalności BLZCh w tym okresie. W szczególności w terenie, gdzie słabła aktywność członków BLZCh w socjalistycznym budownictwie, jak również słabło życie organizacyjne drużb. [8]

Mimo przeciwdziałania Stałego Prezydium BLZCh, sytuacja ta przedłużała się i występowała w terenie dość często przez cały czas do kwietniowego Plenum (r. 1956) szczególnie tam, gdzie elementy likwidatorskie BLZCh znalazły się wcześniej, jak w okręgach: Wraca, Sliwen, Jamboł i innych. W wielu okręgach w terenie, np. we wsiach okręgu Sliwen, Jamboł, następstwa tej sytuacji były odczuwalne i po kwietniowym Plenum, do r. 1959/60. I tylko zmiany, które nastąpiły w stosunku do BLZCh po Plenum położyły kres i tej sytuacji.

Mimo że formalnie kwietniowe Plenum r. 1956 nie postawiło otwarcie i nie opracowało problemów związanych z BLZCh, wiele postanowień ostro odrzucających metody kultu Czerwenkowa i podnoszących rolę społecznych organizacji w istocie ujmowało ten problem. Potwierdza to uchwała KC BPK, która została wydana w r. 1956: *O rezultatach dotychczasowej pracy w dziedzinie likwidacji kultu jednostki i najbliższych zadaniach.* W uchwale tej bardzo konkretnie wskazana została konieczność „włożenia większej troski" tak w umacnianie jedności między komunistami i ludowcami, jak i w „jak najaktywniejszy udział członków BLZCh w państwowym, politycznym, gospodarczym i kulturalnym życiu". [9]

W swojej specjalnej rezolucji z 24 XI 1956 r. Najwyższa Rada Związku BLZCh wysoko ocenia zmiany w całej partyjnej polityce w związku z XX Zjazdem KPZR i kwietniowym Plenum KC BPK, stwierdzając, że zorganizowani ludowcy niezachwianie i zdecydowanie będą pracować z całą swą energią o umocnienie pokoju i demokracji i socjalizmu. [10]

Jeśli chodzi o drużby BLZCh w terenie, to odczuwały one linię kwietniowego Plenum jako pewne „przejaśnienie" czy też „orzeźwienie". [11]

[7] Por. *Dokładi na instruktori pri PP na BZNS*, deło 5/1953, s. 5.
[8] Por. Asłanow: *op. cit.*, ss. 366—367.
[9] *Ibid.*, s. 366.
[10] „Rabotniczesko Deło" 28 XI 1956 r.
[11] *US na BZNS — tekuszt archiw*, prep. nr 54, 2 II—6 II 1961 r., s. 2.

I rzeczywiście jeszcze w końcu r. 1956 daje się zauważyć nowe ożywienie i aktywność drużb BLZCh. W samym r. 1956 powołano do życia 65 drużb obejmujących 1041 członków.[12] Stopniowo zaczyna się ożywienie życia organizacyjno-politycznego wiejskich drużb, tych które zaprzestały swego działania. We wznowieniu swej działalności spotkały one zachętę i poparcie organizacji BPK.[13]

Wreszcie listopadowe Plenum KC BPK z r. 1961, przebiegające pod znakiem wniosków BPK z XXII Zjazdu KPZR, po raz pierwszy otwarcie postawiło przed całą partią i społeczeństwem problem oceny sekciarskich błędów Czerwenkowa w stosunku do BLZCh i pilnego ich przezwyciężenia. Dało ono bodziec do określenia roli i rozwoju BLZCh w związku z problemem stopniowego przechodzenia do komunizmu.

Pod wpływem zmieniających się społeczno-ekonomicznych i politycznych warunków w LRB w społecznym składzie BLZCh ustabilizowała się pewna wewnętrzna struktura, która uczyniła go bardziej przydatnym do realizacji nowych socjalistycznych zadań na obecnym etapie budownictwa rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego w Bułgarii. Według danych organizacyjnego i gospodarczego oddziału przy Stałym Prezydium BLZCh, w r. 1957 istniało 25 651 członków Związku (stanowiących 69,90% członków niespółdzielców) posiadających ziemię, którzy według oceny oddziału mieli wartości predystynujące ich do przyjęcia na członków Spółdzielni Produkcyjnych, a którzy jednak do spółdzielni nie wstąpili. W okresie 1957—1963 podstawowa część tej kategorii ostatecznie wstąpiła w poczet chłopów spółdzielców. Ci zaś z członków, którzy nie uczynili zadość temu wymogowi, odeszli ze Związku.

Przeważająca część BLZCh posiada chłopski skład, w którym liczba członków spółdzielni produkcyjnych (zwanych w Bułgarii w skrócie TKZS i DZS[14]) wzrosła z 67% w r. 1957 do 86% w r. 1961. Procent ten ustabilizował się mniej więcej do r. 1965. Na chłopski skład BLZCh należy patrzeć nie tylko z punktu widzenia przynależących do kategorii nazywanej w literaturze bułgarskiej „zemedełski gospodarz”, lecz z punktu widzenia związania ludzi innych kategorii z gospodarką wiejską, a mianowicie traktorzystów, mechaników i innych zaliczanych do kategorii „robotnicy i rzemieślnicy”.

Z punktu widzenia specyficznych zadań BLZCh w dziedzinie gospodarki wiejskiej należy zwrócić uwagę na kierunki regulacji składu społecznego BLZCh. W ostatnich latach występuje tendencja ograniczania przyjęć na członków BLZCh w miastach, a doboru członków Związku dokonywano głównie spośród ludzi, bezpośrednio związanych z rolnictwem spółdzielczym. Przy realizowaniu takich założeń, głównie w Sofii odrzucano wiele kandydatur chętnych do wstąpienia do miejskich drużb, wzrosła natomiast liczba kandydatur na wsi.

Właśnie na specjalną uwagę zasługuje wkład BLZCh w socjalistyczną przebudowę gospodarki wiejskiej i masowe jej uspółdzielczenie. Wiadomą rzeczą jest, iż w Bułgarii, jak i w każdym państwie socjalistycznym kierowniczą rolę w procesie budowy socjalizmu, a także i w systemie partyjnym sprawuje partia marksistowsko-leninowska, stąd też i ona kieruje całokształtem przejawów życia politycznego, społecznego i gospodarczego kraju, dlatego trudno jest mó-

[12] *Swedenie za czlenowete na zemedelskite drużbi w NRB 1957 g.*, s. 1.

[13] *US na BZNS — tekuszt archiw*, prep. nr 2, 13 II—6 III 1971 r., s. 63.

[14] Pełne brzmienie tych nazw jest następujące: Trudowo Kooperatiwno Zemedelsko Stopanstwo oraz Darżawne Zemedelsko Stopanstwo.

wić o wyłącznych zasługach BLZCh w rozwoju niektórych dziedzin budownictwa socjalistycznego. Jednakże do pewnych dziedzin tegoż budownictwa BLZCh — który uznał kierowniczą rolę BPK i jest jej sojusznikiem — wniósł niezaprzeczalnie wielki swój własny wkład. Niewątpliwie przykładem tego może być uspółdzielczenie kraju. Tu też ze szczególną siłą ukazała się wartość BLZCh jako partii przyspieszającej socjalistyczny rozwój, zaspokajającej interesy chłopów.

Zarówno BLZCh, jak i BPK miały bogate tradycje spółdzielcze. Pod wpływem doświadczeń kolektywizacji w Związku Radzieckim już w r. 1934 w Bułgarii działa wiele spółdzielni produkcyjnych wzorowanych na radzieckich kołchozach. Przystępuje się również do organizacji spółdzielczych ośrodków maszynowych. Ruchowi temu przewodzi Bułgarska Partia Komunistyczna, a popiera go i aktywizuje Bułgarski Ludowy Związek Chłopski. Działalność swą kontynuuje BLZCh także już od pierwszych dni powstania LRB, tj. po 9 IX 1944 r. W październiku 1945 r. Stałe Prezydium BLZCh w specjalnej deklaracji dotyczącej problemów gospodarczych, wypowiedziało się za organizacją spółdzielni produkcyjnych zwanych w skrócie TKZS, a na pierwszej krajowej konferencji TKZS, która odbyła się w lutym 1947 r. sekretarz BLZCh Trajkow oświadczył w imieniu ludowców, iż nie ulega żadnej wątpliwości, że wybrana droga jest prawidłowa. Wyraził też przekonanie, że chłopi bułgarscy w swej większości uznają ideę spółdzielni produkcyjnych i wkrótce masowo do nich przystąpią. Z kolei w uchwale Rady Naczelnej BLZCh, przyjętej na posiedzeniu 12 V 1948 r. skierowano apel do ludowców, aby jeszcze aktywniej przystąpili do pracy w celu pełnej realizacji programu Frontu Ojczyźnianego (tj. bułgarskiej odmiany frontu narodowego) i wykonali przed terminem dwuletni narodowy plan gospodarczy przez osiągnięcie wysokich plonów w produkcji rolnej. Rezultaty polityki BLZCh, zmierzającej do uspółdzielczenia', stały się widoczne już jesienią 1948 r., kiedy to liczbę spółdzielczych gospodarstw rolnych szacowano na około 840, zespalających 55 000 gospodarstw o znacznym areale ziemi uprawnej, obejmującym kilka milionów dekarów. Zaś 1 X 1951 r. liczba spółdzielni produkcyjnych wynosiła 2729, zespalając 575 947 gospodarstw wiejskich, czyli 53,3% wszystkich rolników całego kraju.[18]

Wkład więc BLZCh jest szczególnie cenny w dwóch podstawowych kierunkach:

a) w kwestii zbudowania materialno-technicznej bazy socjalizmu i stopniowego tworzenia materialno-technicznej bazy komunizmu;

b) wychowania narodu w duchu socjalistycznej i komunistycznej świadomości.

Z powodu tradycyjnego związku polityczno-organizatorskiej działalności ze wsią, naturalny jest udział BLZCh w budownictwie materialno-technicznej bazy socjalizmu, polegającym na dążeniu do podnoszenia produkcyjności i efektywności gospodarki wiejskiej i dochodów ludności wiejskiej.

Właśnie hasła, które były wysunięte na XXVIII, XXIX i XXX Kongresie BLZCh miały wielkie znaczenie dla realizacji wyżej nakreślonych celów, jak również dla mobilizacji i umacniania ustroju spółdzielczego, dla zwycięstwa socjalizmu w bułgarskiej wsi. W r. 1951 XXVIII Kongres BLZCh postawił przed wszystkimi drużbami i kołami zadanie następującej treści: „Każdy członek BLZCh — członkiem spółdzielni produkcyjnej". Do r. 1957 około 3/4

[18] Dane te podaję za Asłanowem: op. cit., s. 363.

członków BLZCh stało się członkami TKZS. Natomiast r. 1958 przyjmuje się za datę ostatecznego zakończenia okresu przechodzenia gospodarki wiejskiej w LRB na socjalistyczną drogę rozwoju, w czym niemałe zasługi położył Związek Chłopski.[16]

XXIX Kongres BLZCh wysunął hasła: „Budujemy socjalizm, którego jednym z przejawów jest to, aby poprzez spółdzielnie produkcyjne przeobrazić życie bułgarskiego wieśniaka"[17]. „Każdy zorganizowany ludowiec — mistrzem wysokich plonów. XXX Kongres BLZCh w r. 1962 dopełnił te ambitne przedsięwzięcia hasłem: „Każdy zorganizowany ludowiec — aktywnym bojownikiem o większą i tańszą produkcję". Zrealizowanie tych przedsięwzięć umożliwił między innymi fakt, że 2000 członków BLZCh wchodziło w skład kierowniczych organów spółdzielni produkcyjnych, a ponad 7000 zostało wybranych brygadzistami i zastępowymi.[18] Analiza zebrań i rocznych konferencji sprawozdawczych w pełni potwierdziła to, że w drużbach na pierwszym miejscu analizuje się przedsięwzięcia TKZS, ich sukcesy, niedostatki w pracy, zadania z uwzględnieniem interesu całego ustroju spółdzielczego. Stosunek zorganizowanych ludowców do działalności produkcyjnej, obowiązek dążenia do osiągania wysokich plonów stał się podstawowym kryterium oceny rezultatów pracy każdej drużby i każdego jej członka.

Aktualnie ze 120 tys. członków BLZCh, 100 tys. bezpośrednio zatrudnionych jest w produkcji i w gospodarce rolnej. Z tych 100 tys. około 60 tys. to przodownicy w okręgach, gospodarstwach rolnych, brygadach i fermach. Wśród nich znajdują się bohaterowie pracy, mistrzowie wysokich plonów. Ponad 25 tys. ludowców pracuje jako przewodniczący i zastępcy przewodniczących spółdzielni produkcyjnych, kierownicy obwodów produkcyjnych, brygadziści, zastępowi — specjaliści przyspieszający rewolucję naukowo-techniczną w produkcji i zarządzaniu gospodarką rolną.

Członkowie BLZCh muszą nadto posiadać pełną gotowość aktywnego uczestniczenia w skomplikowanych procesach unowocześniania gospodarki rolnej, które w ostatnim czasie polegają na koncentracji rolnictwa bułgarskiego. Kierownictwa BLZCh i BPK uznały bowiem, że mimo i tak dalekiej koncentracji, zaczęła dojrzewać w Bułgarii sprzeczność między tą organizacją rolnictwa a nowymi zadaniami, jakie powoduje rozwój kraju i na jakie pozwala rewolucja naukowo-techniczna. Kierownictwa te podjęły decyzję przejścia do trzeciego etapu koncentracji w rolnictwie.[19]

Wartość decyzji partyjnych BLZCh, a zwłaszcza jego kongresów polega na tym, że odpowiednio do politycznych i ekonomicznych zadań w kraju na danym etapie potrafiły one określić specyficzne zadania zorganizowanych ludowców i maksymalnie aktywny udział ludowców w ich wykonaniu. Realiza-

[16] Fakt ten docenił i podkreślił KC BKP w: *Priwetstwije na Centralnija Komitet na Bałgarskata Komunisticzeska Partia do XXX Kongres na Bałgarskija Zemedełski Naroden Sajuz*, BZNS XXX Kongres, Sofia 1962, s. X.

[17] *Dwadeset i deweti redowen kongres na Bałgarskija Zemedełski Naroden Sajuz, 5—7 april 1957 g.*, BZNS, Sofia 1957, s. 87; por. na ten temat również B. Boew: *Miastoto i rolłata na Oteczestwenija Front w sistemata na narodnata demokracja*, [w:] *Socjalisticzeskata Rewolucja w Bałgaria*, Izd. Bałgarska Akademia na Naukite, Sofia 1965, s. 338.

[18] Por. *Recz na Georgi Trajkow pred VIII Kongres na Germanskata Demokraticzeska Partia*, „Rabotniczesko Deło" 6 V 1964 r.

[19] Por. na ten temat E. Gorzelak: *Procesy koncentracji w rolnictwie Bułgarii*, „Wieś Współczesna" 1971, nr 9(174).

cja kongresowych decyzji ukazuje społeczne zdolności partii chłopskiej, pożyteczne w konstruktywnym osiąganiu celów i zadań socjalistycznego budownictwa.

Taka ocena również odnosi się do niezwykle korzystnej dla LRB i sprawy socjalizmu działalności międzynarodowej BLZCh. Współdziała on aktywnie z BPK w realizacji bułgarskiej polityki zagranicznej. Charakter i kierunek swej działalności międzynarodowej BLZCh określa już w pierwszym artykule swego Statutu: „BLZCh, kierując się umiłowaniem pokoju, oddaje swoje siły w celu umacniania sił intyimperialistycznych, strzeżenia pokoju i bezpieczeństwa na świecie, umacniania polityki pokojowego współistnienia. BLZCh rozwijając swoje międzynarodowe kontakty przyczynia się do wzajemnego poznania z innymi narodami, wnosi swój wkład do międzynarodowych form współpracy z demokratycznymi partiami chłopskimi i ruchami chłopskimi, do umacniania jedności między chłopami i robotnikami w imię pokoju i socjalizmu na całym świecie".[20]

Szczególnie szeroko rozwinięta międzynarodowa współpraca BLZCh z demokratycznymi chłopskimi partiami i pokrewnymi organizacjami i ruchami dokonuje się w różnorodnych formach, do których można zaliczyć: wzajemne podejmowanie delegacji celem wymiany doświadczeń, dwustronne spotkania, wymiana materiałów prasowych, dokumentów i informacji z działalności organizacyjnej i konsultacji problemów międzynarodowych i wewnętrznych. Główne zadania, jakie BLZCh postawił sobie w stosunkach z chłopskimi partiami i pokrewnymi organizacjami z rozwiniętych krajów kapitalistycznych, to: umacnianie zasad pokojowego współistnienia, rozszerzanie ekonomicznej i kulturalnej współpracy z tymi krajami, umacnianie światowego pokoju.

W polityce współpracy BLZCh z chłopskimi partiami i organizacjami Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej centralne miejsce zajmują problemy najważniejsze dla chłopów zamieszkujących te regiony, a więc sojusz robotniczo-chłopski i współpraca z partiami marksistowsko-leninowskimi, współdziałanie z siłami antyimperialistycznymi i antymonopolistycznymi, dokonywanie reform agrarnych, spółdzielczość rolnicza, a także wywalczenie narodowej niezawisłości i walka o osiągnięcie pełnej ekonomicznej niezależności od obcych kapitałów.[21]

Owa szeroka współpraca BLZCh z różnymi organizacjami chłopskimi sprzyja oddziaływaniu ideologicznemu socjalizmu na wielomilionowy ruch chłopski w świecie. Praktyczne doświadczenia LRB w budownictwie socjalizmu na wsi niewątpliwie mogą być dla demokratycznych chłopskich organizacji pomocne w znalezieniu najwłaściwszych dla swoich krajów form organizacyjnych i efektywnych metod kierowania spółdzielniami produkcyjnymi, przekształcania ich w narzędzie przeprowadzania reform agrarnych i walki z monopolami. Działacze tych partii — na przykładzie Bułgarii — mają możliwość uświadomienia sobie faktu, że bez zdobycia władzy politycznej przez klasę robotniczą i pracujące chłopstwo i bez gruntownych rewolucyjnych przemian nie można osiągnąć słusznego rozwiązania problemu gospodarki rolnej, tj. uwolnienia chłopów od kapitalistycznej eksploatacji.

[20] Por. *Ustaw na Bałgarski Zemedelski Naroden Sajuz*, Izd. na BZNS, (23 X) XXXII Kongres BZNS Sofia 1971, art. 1 pkt d.

[21] Szczegółowe opracowanie konkretnych związków BLZCh z innymi partiami chłopskimi i organizacjami pokrewnymi zostało dokonane przez J. Z a r c z e w a: *Meżdunarodnata dejnost na Bałgarskija Zemedelski Naroden Sajuz (1956—1967)*, „Izwestia" na Instituta po Istorija na BKP", Izd. na BKP.

Bułgarski Ludowy Związek Chłopski na przestrzeni swego istnienia w Ludowej Republice Bułgarii nie zawsze miał możliwość urzeczywistniania swej aktywności międzynarodowej. Chodzi tu o wspomniany już okres panowania kultu jednostki.[22] Konkluzję taką potwierdzają wnioski wynikające z analizy tego okresu, dokonanej nieco później przez Komitet Centralny Bułgarskiej Partii Komunistycznej.[23]

Prawidłowa ocena i ponownie przemyślany stosunek do BLZCh, przyjęty po kwietniowym Plenum r. 1956 wpłynął dodatnio na poprawę całokształtu pracy BLZCh, jak również i na systematyczny i stały rozwój działalności międzynarodowej Związku. Jeszcze w r. 1956 na zaproszenie BLZCh Bułgarię odwiedziło ponad 135 delegacji partii chłopskich, związków i organizacji z wielu krajów świata. Stale powiększa się też liczba partii chłopskich uczestniczących w kongresach BLZCh. Fakt, że na XXXI Kongres BLZCh przybyło 35 demokratycznych partii chłopskich i organizacji z 32 krajów, świadczy o szerokich kontaktach BLZCh i o wzrastaniu jego autorytetu międzynarodowego wśród partii i organizacji chłopskich. Obecnie Związek utrzymuje kontakt z około 50 takimi partiami i organizacjami.[24] Rozszerzając współpracę swoją z kierownictwami i działaczami chłopskich partii i postępowych ruchów międzynarodowych Bułgarski Ludowy Związek Chłopski przyczynia się do popularyzacji sukcesów socjalistycznej Bułgarii, rozszerza jej ekonomiczne i kulturalne stosunki z innymi krajami, spełniając tym samym doniosłą rolę w bułgarskim systemie partyjnym.

Przedstawiciele BLZCh biorą także udział w światowym ruchu pokojowym i w innych demokratycznych ruchach i przejawach działalności antyimperialistycznej. Niewątpliwie oryginalnym przejawem tego typu działalności są apele pokojowe, których uchwalenie i organizację inicjuje BLZCh, stwarzając przy tym okazję do wymiany poglądów dla przedstawicieli partii chłopskich na tematy o charakterze międzynarodowym, a najczęściej bezpieczeństwa europejskiego i światowego. I tak w czasie trwania XXX Kongresu BLZCh przedyskutowany został i podpisany apel o pokój i współpracę wszystkich chłopów świata, zjednoczonych w demokratycznych partiach i organizacjach.[25] Apel ten, który w wielu krajach określono „Apelem Sofijskim", na cześć organizatorów międzynarodowego spotkania, jest pierwszym tego typu dokumentem demokratycznych chłopskich organizacji i ruchów.

Kolejny apel uchwalili obecni na XXXII Kongresie BLZCh przedstawiciele wszystkich partii chłopskich, którzy z okazji tegoż Kongresu zebrali się w dniach 23 i 24 X 1971 r. między innymi w celu wymiany poglądów i doświadczeń odnośnie problemów dotyczących chłopów i wytwórców rolnych, ich demokratycznych organizacji dążących do pokoju, sprawiedliwości społecznej i lepszego życia.[26]

---

[22] Por. A s ł a n o w: *op. cit.*, s. 365.

[23] Por. T. Ż i w k o w: *Dwadeset i wtorija kongres na Komunisticzeskata Partia na Sawetski Sajuz i poukite ot nego za Bałgarskata Komunisticzeskata Partija*, BKP, 1961, s. 76.

[24] Por. G. T r a j k o w: *Roliata i zadaczite na BZNS w segasznija etap ot socjalisticzeskoto rozwitie na stranata*, Izd. na BZNS, Sofia 1969, s. 28. Szerzej na ten temat także G. T r a j k o w: *Bałgarskijat Zemedelski Naroden Sajuz — aktiwen uczastnik w izgrażdaneto na razwito socjalisticzesko obsztestwo w Narodna Republika Bałgaria, Otczeten dokład na Uprawitełnija Sawet na BZNS pred XXXII Kongres*, „Zemedelsko Zname" 21 X 1971, nr 246.

[25] Por. *Apel za mir i satrudniczestwo kam wsiczki seliani w sweta obiedineni w demokraticzni selski partii i organizacji*, BZNS — XXX Kongres, Izd. BZNS 1962, ss. 7—8.

[26] Por. *Apel kam wsiczki demokraticzni selski partii i organizacji, kam wsiczki seliani za oszte po-aktiwni sawmestni dejstwija w polza za mir i satrudniczestwoto*, „Zemedelsko Zname" 26 X 1971, nr 250.

Również dzięki inicjatywie i wysiłkowi organizacyjnemu Bułgarskiego Ludowego Związku Chłopskiego przedstawiciele 35 partii i organizacji chłopskich, partii centrum, ruchów spółdzielczych i zawodowych 19 państw i 4 międzynarodowych organizacji mogli uczestniczyć w Europejskim Spotkaniu Chłopskim, które odbyło się w Sofii w dniach 11 i 12 V 1972 r.[27] Dokonano wówczas wymiany poglądów na temat: pokoju, bezpieczeństwa i współpracy w Europie oraz wkładu, jaki mogą wnieść chłopi i ich organizacje w dzieło rozwiązania problemów społecznych, ważnych dla kontynentu europejskiego i świata. Bezpośrednim efektem spotkania było uchwalenie: „Apelu do wszystkich partii chłopskich i im pokrewnych, do partii centrum, organizacji i ruchów chłopskich, do wszystkich pracowników rolnictwa Europy.”[28]

Ta aktywna międzynarodowa działalność BLZCh wzbudza uznanie światowej demokratycznej społeczności, czego wymownym potwierdzeniem mogą być w ostatnich latach choćby tzw. „pozdrowienia” wystosowywane przez Komitet Centralny KPZR do BLZCh z okazji jego kongresów czy też innych uroczystości obchodzonych przez Związek. Pozdrowienia KC KPZR każdorazowo podkreślają fakt osiągnięcia przez BLZCh wysokiego autorytetu na arenie międzynarodowej.[29]

Nie mniejszym uznaniem cieszy się też obecnie międzynarodowa działalność BLZCh w opinii publicznej własnego kraju. Wysoka ocena tej dziedziny politycznej aktywności Związku jest tym cenniejsza, że dokonana została już niejednokrotnie przez kierowniczą siłę LRB, jaką jest BPK, a ściślej mówiąc, przez jej Komitet Centralny z pierwszym sekretarzem Todorem Żiwkowem.[30] Problem ten był też stosunkowo niedawno (r. 1971) przedmiotem wspólnej dyskusji Biura Politycznego KC BPK i Stałego Prezydium BLZCh[31], które z aprobatą odniosły się do korzystnej działalności międzynarodowej BLZCh, realizującego tym samym politykę zagraniczną LRB. Kierownictwa dwóch

---

[27] Szerszej oceny, jak też omówienia znaczenia tego spotkania w piśmiennictwie polskim dokonał W. Lipski: *Europejskie spotkania chłopskie w Sofii*, „Wieś Współczesna” 1972, nr 7 (185), ss. 26—28.

[28] Por. „Wieś Współczesna” 1972, nr 7 (185), s. 22.

[29] Por. *Priwetswije na Centralnija Komitet na KPSS proczeteno ot rakowoditelia na delegacjata na obsztestwennosta i kołchoznoto seliaczestwo w SSSR Grigorij Petow — zamestnik minister na selskoto stopanstwo na SSSR — do XXXI Kongres na BZNS*, Sofia 1968, s. 55; oraz *Priwetswije na Centralnija Komitet na Komunisticzeskata Partia na Sawetskija Sajuz do XXXII Kongres na BZNS*, „Zemedelsko Zname” 21 X 1971, nr 246.

[30] Por. *Priwetswije na Centralnija Komitet na BKP proczeteno ot czlena na Politbiuro i sekretar na CK BKP drugarija Stanko Todorow*, BZNS XXXI Kongres, Sofia 1968, s. 53; a także T. Żiwkow: *Priwetsweno słowo proizneseno na priema po słuczaj zawerszwaneto na XXXI Kongres na BZNS*, BZNS XXXI Kongres, Sofia 1968, s. 60; oraz *IX Sjezd BKP 14—19 nojabria 1966 g.*, Izd. Literatury na Inostrannych Jazykach, Sofia 1966, s. 42.

[31] Kwestię tę podjęły Biuro Polityczne KC BPK i Stałe Prezydium BLZCh w przyjętym wspólnie protokole „[...] za po-nataszn
oto podobriawane na sawmestnata rabota na Bałgarskata Komunisticzeska Partia i BZNS priet na zasedanie na politbiuro na CK na BKP i Postojannoto Prisastwije na BZNS na 18 III 1971 g.” Dokument ten szerzej niedostępny stał się przedmiotem omówienia P. Kostowa: *BZNS w etapa na izgrażdaneto na razwito socjalisticzesko obsztestwo*, „Zemedelsko Zname” 23 XI 1971, nr 274. W okresie wcześniejszym problemowi temu uwagę poświęcał także G. Trajkow: *Bałgarski Zemedelski Naroden Sajuz aktiwen borec za dełoto na socjalizma i mira, Otczeten dokład na Uprawitelnija Sawet na BZNS iznesen na XXX Kongres na BZNS na 25 april 1962 godina*, BZNS XXX Kongres 1962, s. 44, 58; i tego samego autora: *BZNS borec za dełoto na socjalizma za mir i razbiratelstwo meżdu narodite, Otczeten dokład na XXXI Kongres na Sajuza, Statii, reczi, dokładi*, Izd. na BZNS, Sofia 1968, s. 164.

partii stwierdziły, że w obecnej złożonej sytuacji międzynarodowej BLZCh może odgrywać jeszcze pożyteczniejszą rolę w międzynarodowym demokratycznym ruchu chłopskim. Może on też wnieść jeszcze większy wkład w popularyzację sukcesów Bułgarii w budownictwie socjalistycznym przede wszystkim wśród pracujących warstw ludności wiejskiej w innych krajach, gdzie działają postępowe ludowe i demokratyczne organizacje i ruchy, z którymi podtrzymuje on kontakty oraz współdziała w rozszerzaniu współpracy LRB z tymi krajami.

Zaprezentowane wyżej kierunki oddziaływania i wkładu BLZCh w budownictwo socjalistyczne w Bułgarii są co prawda głównymi, ale nie jedynymi. Należy podkreślić, iż wszechstronnemu i pełnemu uczestnictwu Związku Chłopskiego w budowie socjalizmu w LRB i jej systemie partyjnym nadano (w r. 1971) kształt konstytucyjnej zasady. Działalność i funkcjonowanie BLZCh otrzymało w ten sposób oprócz politycznego charakter formalno-prawny. Wagę tego zagadnienia podkreśla jego uregulowanie już w pierwszym artykule aktualnie obowiązującej Konstytucji pkt 3: „Bułgarska Partia Komunistyczna kieruje budownictwem rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego w Ludowej Republice Bułgarii w ścisłej braterskiej współpracy z Bułgarskim Ludowym Związkiem Chłopskim.” [82] Konstytucyjne uregulowanie pozycji partii sojuszniczej stanowi, jak dotychczas, jedyny tego typu wypadek w konstytucjonalizmie państw socjalistycznych.

System partyjny Ludowej Republiki Bułgarii oparty jest więc na współdziałaniu Bułgarskiej Partii Komunistycznej z Bułgarskim Ludowym Związkiem Chłopskim. Współdziałanie tych partii jest ważną determinantą, stanowiącą w dużej mierze o charakterze bułgarskiego systemu partyjnego.

Praktyka polityczna nie od razu zrodziła te formy, które dziś uznajemy za główne we współpracy politycznej BPK i BLZCh. Formy współpracy i współdziałania rodziły się w oparciu o doświadczenie.

Do głównych form współpracy politycznej BPK i BLZCh można zaliczyć wspólne kształtowanie polityki wewnętrznej, a także zagranicznej LRB, urzeczywistniane przez: a) wspólne obsadzanie najważniejszych stanowisk w państwie przez przedstawicieli obydwu partii; b) współpracę na forum przedstawicielskich organów władzy państwowej; c) wspólne posiedzenia centralnych i terenowych organów partyjnych obydwu partii; d) współpracę w dziedzinie ideologicznej; e) współpracę poprzez udział członków jednej partii w ogniwach szkoleniowych drugiej; f) wzajemne uczestnictwo w kongresach obydwu partii politycznych; g) wspólne uczestnictwo w delegacjach państwowych. Wymieniając główne formy współpracy BPK i BLZCh nie sposób pominąć ich współdziałania na forum frontu narodowego zwanego w Bułgarii Frontem Ojczyźnianym.

Taksatywne wyliczenie wszystkich form współpracy międzypartyjnej obydwu partii jest ze względu na ich obecne bogactwo niemożliwe a zarazem niecelowe, gdyż dynamika życia politycznego stanowi czynnik wpływający na doskonalenie tych form dotychczas istniejących, a jednocześnie sprzyjający powstawaniu nowych. Wszystko to nie pozwala ujmować tej kwestii politycznej — jak zresztą i innych — statycznie.

Opierając się na wspomnianej już konstytucyjnej zasadzie, BLZCh na XXXII Kongresie przyjął ją *in exstenso*, czyniąc zeń swą podstawową zasa-

[82] Por. *Konstytucja na Narodna Republika Bałgaria*, Sofia 1971.

dę statutową (art. 2)[33], na podstawie której to w dalszym ciągu konkretyzuje swe dążenia i zadania w budownictwie socjalizmu. Mają one polegać na: — pracy nad podnoszeniem roli BLZCh w zarządzaniu sprawami społecznymi poprzez działalność podstawowych organizacji BLZCh (drużb), poprzez przedstawicieli Związku jako politycznej organizacji w Zgromadzeniu Ludowym, radach narodowych i innych wybieralnych organach państwowych. BLZCh jako polityczna organizacja ma aktywnie przyczyniać się do rozwoju demokracji socjalistycznej i polepszania stosunków społecznych — ma działać na rzecz zwiększenia udziału zorganizowanych ludowców w tworzeniu bazy materialno-technicznej rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego i ma wdrażać postęp techniczny w celu uzyskania najefektywniejszych wyników ekonomicznych, zwłaszcza w gospodarce rolnej. BLZCh uważa za swoje pierwszoplanowe zadanie umacnianie i rozwój rolniczo-przemysłowych kombinatów w Bułgarii zwanych tam „kompleksami". Dąży też do podniesienia politycznej świadomości i poziomu kulturalnego swoich członków oraz przedsiębierze kroki w celu podniesienia ich poziomu zawodowego. Aby pełniej ukazać BLZCh, jako aktualnie postępową, demokratyczną i budującą socjalizm partię chłopską, działającą w ustroju i kraju socjalistycznym, należy przypomnieć, iż aktualnie struktura i działalność Związku opiera się na zasadzie centralizmu demokratycznego. Przestrzega się w BLZCh wybieralności wszystkich organów kierowniczych, sprawozdawczości organów kierowniczych przed organizacjami, podporządkowania mniejszości decyzjom większości oraz obowiązku realizacji decyzji wyższych organów kierowniczych i surowego przestrzegania w całej działalności linii jedności wszystkich ogniw organizacyjnych.

W świetle dotychczasowych rozważań problem roli, jaką BLZCh współcześnie odgrywa i będzie odgrywał w socjalistycznym rozwoju Bułgarii i jej systemie partyjnym, jest aktualny i odpowiednio doniosły z kilku powodów. Wydaje się, że doświadczenie zgromadzone przez funkcjonowanie systemu demokracji ludowej w Bułgarii, spełniającego fukcję dyktatury proletariatu przy aktywnym włączeniu do budownictwa socjalistycznego BLZCh jako współpracownika faktycznego i pomocnika BPK, ma nie tylko wewnętrzne, ale i w określonym stopniu międzynarodowe znaczenie. Doświadczenie to będzie mogło być odpowiednio wykorzystane przez inne kraje, które będą chciały tworzyć ustrój socjalistyczny w warunkach podobnych, gdy będzie w nim działać partia marksistowsko-leninowska i partia pracującego chłopstwa.

Szukając uzasadnień aktualnej roli BLZCh w Bułgarii należy dostrzegać, że społeczno-ekonomiczne i polityczne motywy funkcjonowania i działalności BLZCh oraz możliwość jego aktywnego wkładu w budownictwo socjalizmu w stadium rozwiniętym mają swe uzasadnienie w konieczności podejmowania w LRB takich zadań, jak: podnoszenie wsi do poziomu miasta, wiejsko-spółdzielczej formy własności do poziomu ogólnonarodowej, odpowiednie podwyższanie socjalistycznej świadomości ludności wiejskiej, podnoszenie produktywności, produkcyjności i efektywności gospodarki rolnej, jako jednego z warunków zbudowania bazy materialno-technicznej socjalizmu. A czynniki te i zadania, których kształtowaniem, rozstrzyganiem i realizacją zajmuje się BLZCh, nie są formalne, lecz rzeczywiste i w konsekwencji warunkują nie jakieś formalne, ale rzeczywiste funkcjonowanie i rolę BLZCh w socjalistycznym budownictwie i systemie partyjnym Bułgarii. BLZCh wykorzystuje swój

[33] Por. *Ustaw na Bałgarski Zemedelski Naroden Sajuz*, Sofia 1971.

tradycyjny polityczny wpływ, specyficzne polityczne środki i podejście, do politycznego oddziaływania na ludność wiejską w interesie socjalizmu.

W ten sposób aktualnie BLZCh odgrywa w warunkach bułgarskich rolę czynnika sprzyjającego w podejmowaniu ważnych problemów rozwiniętego stadium socjalizmu, związanego z przygotowaniem warunków stopniowego przechodzenia do komunizmu. W konkretnych warunkach Bułgarii proces ten byłby dłuższy i trudniejszy bez działania Bułgarskiego Ludowego Związku Chłopskiego. Takie stanowisko zajmuje Program BPK, jak i wypowiedź Todora Żiwkowa na X Zjeździe BPK: „[...] BLZCh odgrywa i będzie odgrywał wielką rolę w mobilizowaniu ludzi pracy, zwłaszcza na wsi, do społeczno-ekonomicznego zespalania narodu, w rozwoju socjalistycznego społeczeństwa, w umacnianiu sojuszu robotniczo-chłopskiego, w utrwalaniu społeczno-politycznej i ideowej jedności bułgarskiego narodu".[34]

Biorąc pod uwagę podstawowe momenty i charakterystyczne tendencje w rozwoju BLZCh, można dokonać następujących ważniejszych konkluzji odnośnie aktualnego charakteru BLZCh:

1. BLZCh w warunkach socjalizmu tworzonego w Bułgarii w rezultacie swojego postępowego rozwoju przekształcił się w chłopską i sojuszniczą w stosunku do komunistów partię polityczną, która współpracuje ściśle z Bułgarską Partią Komunistyczną w ramach systemu partyjnego, jaki te partie kreują, aktywnie i w sposób zorganizowany uczestniczy w budownictwie socjalistycznego społeczeństwa w Bułgarii.

2. Gruntowne zmiany w ideologii BLZCh, w celach i zadaniach, w jego społecznym składzie, zasadach organizacyjnych, metodach i formach pracy i kierownictwa po r. 1948 w istocie są dalszym pogłębieniem i rozwijaniem postępowego charakteru Związku Chłopskiego; w świetle powyższego można więc sformułować twierdzenie, że dzisiejszy BLZCh przekształca się w partię chłopską typu socjalistycznego, zarówno w sferze ideowej, jak i w strukturalno-organizacyjnej, jednakże procesy tych przekształceń są stopniowe i dlatego elementy historyczno-tradycyjne w dalszym ciągu w jakimś sensie ciążą i muszą ciążyć na aktualnym modelu tej partii, która wyrasta nie z założeń apriorycznych, a kształtuje się w konkretnej praktyce, mającej swoje własne cechy, właściwe dla rozwoju socjalizmu w LRB.[35]

3. Postępowy rozwój BLZCh w warunkach budowy socjalizmu w Bułgarii jest przykładem tego, jak postępowa partia chłopska, uznawszy i zaakceptowawszy kierowniczą rolę partii marksistowsko-leninowskiej w procesie budowy socjalizmu w Bułgarii, ma możliwość nieustannego rozwoju i umacniania

---

[34] Por. T. Żiwkow: *Otczetnyj dokład Cientralnogo Komitieta Bołgarskoj Komunisticzeskoj Partii X Sjazdu partii*, Sofia — press 1971, s. 88. Por. także Programa na BKP, Partizdat, Sofia 1971, s. 100 i 101.

[35] Analogiczne w pewnym sensie procesy przekształceń obserwujemy w partii chłopskiej w Polsce Ludowej, jaką jest ZSL. Trafnie zwraca uwagę na to M. Sadowski w swej monografii o systemie partyjnym PRL, podkreślając związek przemian społecznych w Polsce z ewolucją systemu partyjnego w PRL. M. Sadowski zwraca uwagę na pewne zetknięcie się dwóch procesów, jeśli chodzi o specyfikę chłopstwa w Polsce Ludowej. Dostrzega zetknięcie się tradycjonalizmu ze współczesnością w świadomości i w sposobie życia tej warstwy. Powołując się na prace działaczy ZSL przyjmuje między innymi za słuszną ocenę Z. Mikołajczyka (z jego szkicu: *Próba opisu i klasyfikacji członków Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego*, „Wieś Współczesna" 1966, nr 4, s. 3): „Dzisiejsze Stronnictwo [ZSL — przyp. M. S.] przekształca się w partię typu socjalistycznego zarówno w sferze ideowej, jak i strukturalno-organizacyjnej. Elementy historyczno-tradycyjne jednak ciążą na aktualnym modelu członka ZSL." Por. M. Sadowski: *Przemiany społeczne a system partyjny PRL*, KiW, Warszawa 1969, s. 210.

się organizacyjnego oraz przedstawia ważny czynnik w społecznym i politycznym rozwoju kraju.

4. Wnioski te nie stoją w sprzeczności z jedną z ważnych wypowiedzi T. Żiwkowa ostatniego okresu, sformułowaną na ten temat: „Dotychczasowe doświadczenie ukazało, iż specyficzne formy i metody pracy BLZCh są prawidłowe i twórcze. W naszych warunkach funkcjonowania systemu społecznego rządzenia formy i metody te, stale udoskonalane, dawać będą jeszcze większe rezultaty".[36]

РЕЗЮМЕ

Настоящая статья посвящена анализу значения и роли Болгарского земледельческого народного союза (БЗНС) в процессе социалистического строительства Народной Республики Болгарии. Идейно-политическая эволюция позволила этой партии не только прочно включиться в строительство социализма, но и войти в партийную систему НРБ.

Вклад БЗНС особо ценен в следующих двух основных направлениях: а) в построении материально-технической базы социализма и постепенного создания материально-технической базы коммунизма; б) воспитания народа в духе социалистической и коммунистической сознательности.

Вследствие традиционного организационно-политического союза с деревней БЗНС принимает активное участие в строительстве материально-технической базы социализма, которое в основном заключается в повышении производительности и эффективности сельского хозяйства и доходов сельского населения.

БЗНС активно сотрудничает с Болгарской коммунистической партией в реализации заграничной политики. Его деятельность на международной арене приносит много пользы как республике, так и делу социализма. Она заключается в широком и разнообразном сотрудничестве этой партии с другими партиями и родственными организациями.

В настоящее время БЗНС играет роль политического катализатора при принятии важных проблем развернутой стадии строительства социализма в Болгарии, связанной с подготовкой условий для постепенного перехода к коммунизму. Без участия Болгарского земледельческого народного союза в условиях Болгарии этот процесс был бы значительно более продолжительным и трудным.

RÉSUMÉ

L'article fait l'analyse de l'importance et du rôle de l'Union Populaire Paysanne de Bulgarie dans le processus de l'édification socialiste dans la République Populaire de Bulgarie. L'évolution idéologique et politique convenable a permis à ce parti non seulement de participer durablement à cette édification, mais également de faire part du système de parti de la Rép. Pop. de Bulgarie.

L'activité de l'Union est particulièrement importante dans deux directions fon-

[36] Por. T. Żiwkow: *Osnowni nasoki za po-natatasznoto razwitie na sistemata na uprawlenie na naszeto obsztestwo*, Dokład pred Plenuma na Centralnija Komitet na Bałgarskata Komunisticzeska Partia 24 juli 1968 g., Sofia 1968, s. 125.

damentales ou on tend à la formation des conditions au passage communisme en Bulgarie: a) la construction d'une base matérielle et technique du socialisme et la formation progressive de celle du communisme; b) l'éducation de la nation dans l'esprit de conscience socialiste et communiste.

À cause d'une liaison traditionnelle de l'activité politique et organisatrice avec la campagne, la participation de l'Union à l'édification de la base matérielle et technique du socialisme est naturelle et consiste principalement dans la tendance à l'augmentation de la productivité et de l'efficacité de l'économie rurale et des revenus de la population paysanne.

L'Union collabore activement avec le Parti Communiste Bulgare dans la réalisation de la politique étrangère bulgare. L'activité internationale de ce parti est particulièrement favorable pour la Rép. Pop. de Bulgarie et pour la cause du socialisme. Elle s'exprime avant tout dans la collaboration internationale de l'Union avec les partis démocratiques paysans et les organisations et les mouvements similaires dans diverses formes représentées dans cet article.

Actuellement l'Union, dans les conditions existantes dans ce pays, joue le rôle de catalyseur dans la solution d'importants problèmes de l'étape avancée du socialisme, en liaison avec la préparation des conditions du passage progressif au communisme. Dans les conditions concrètes de Bulgarie, ce processus aurait été plus long et plus difficile sans l'activité de l'Union Populaire Paysanne de Bulgarie.

ANNALES UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA

Nakład 600 egz. Ark. wyd. 29, ark. druk. 20.

Papier druk. mat. kl. III, B5, 80 g.

Oddano do składu w maju, podpisano do druku w lipcu, wydrukowano we wrześniu 1975 r.

Cena zł 87,—

Tłoczono w Oficynie Drukarskiej UMCS w Lublinie, nr zam. 144/75, K-5.

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN—POLONIA
VOL. XXI SECTIO G 1974

1. E. Gdulewicz: Zasada jednolitej i niepodzielnej władzy prezydenta w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 23 kwietnia 1935 r.
Le principe du pouvoir uniforme et indivisible du président dans la Constitution de la République de Pologne du 23 avril 1935.

2. H. Groszyk: Czynniki wpływające na formę państwa socjalistycznego.
Les facteurs exerçant une influence sur la forme de l'État socialiste.

3. L. Kasprzyk: Nauka — czynnikiem rozwoju gospodarczego i społecznego.
Science as a Factor of Economical and Social Progress.

4. J. Malarczyk: Wizerunek renesansowego władcy.
Le portrait du souverain de la Renaissance.

5. A. Pieniążek: Teoria państwa i prawa a wybrane problemy z teorii organizacji i zarządzania.
La théorie de l'État et du droit en confrontation avec les problèmes choisis de la théorie d'organisation et d'administration.

6. M. Pomorski: Sądowa kontrola administracji — jedną z gwarancji praworządności w państwie.
Le contrôle de l'administration par la justice — une des garanties du régime de légalité dans l'État.

7. F. Siemieński: Zasada praworządności i jej instytucjonalne zabezpieczenie w konstytucjach europejskich państw socjalistycznych.
Le principe du regime de légalité et ses garanties institutionnelles dans les constitutions des États socialistes d'Europe.

8. W. Skrzydło: Niektóre problemy kierowniczej roli partii w stosunku do socjalistycznego parlamentu.
Certains problèmes du rôle directeur du parti par rapport au parlement socialiste.

9. A. Sylwestrzak: Idea umowy społecznej w doktrynie politycznej J. J. Rousseau.
L'idée du contrat social dans la doctrine politique du J. J. Rousseau.

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE C
LUBLIN—POL
VOL. XXI SECTIO G

10 J. Szreniawski: Wybrane zagadnienia
w okresie rewolucji naukowo-techniczn...
Selected Problems of Administrative Personnel During the Period of the Scientific and Technical Revolution.

11. J. Ziembiński: Rola Najwyższej Izby Kontroli w zabezpieczeniu prawidłowej działalności administracji państwowej.
Le rôle de la Chambre Suprême du Contrôle comme du garant de la régularité de l'activité de l'administration d'État.

Adresse:

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
BIURO WYDAWNICTW
Plac Litewski 5 20-080 LUBLIN POLOGNE

Cena zł 87,—